

GOUDSE DUBBELMERKEN

door Jan van Oostveen en Annemieke Bonnema

Piet Smiesing stelt in zijn artikel over 18e-eeuwse pijpen met een roosmotief de vraag wat er gedacht moet worden van een pijp met aan de linkerzijde het merk *de meermin* en aan de rechterzijde het merk *BC* in combinatie met een 7-puntige roos. Het blijkt namelijk, dat Goudse pijpenmakers hun producten soms van een tweede merk voorzagen. Dit tweede merk kan zowel een figuur- als een lettermerk zijn en dit merk werd op dat moment niet binnen het gilde gebruikt.

Aan de hand van een zevental voorbeelden wordt aangetoond, dat het gebruik van dubbelmerken in Gouda niet onbekend was.

Afb. 1 Fortuyn in combinatie met AM (1734-<1759)

Het merk *de Fortuyn* op de zijkant van de hiel wordt tijdens graafwerkzaamheden regelmatig gevonden. Het merk *de Fortuyn* aan de linkerzijde van de hiel met aan de rechterzijde het merk *AM* is echter veel minder algemeen. Uit de Goudse gildeboeken die zijn gepubliceerd door Laansma (1) en het overzicht van Van der Meulen (5) kan geconcludeerd worden, dat het merk *de Fortuyn* in de periode 1734-1766 niet door een Goudse pijpenmaker werd gevoerd. Het merk *AM* daarentegen werd in de periode 1705-<1759 gevoerd door Andries Machiel Brem. Het lijkt er dus op, dat Andries Machiel Brem deze pijp heeft gemaakt en daarbij wilde inspringen op de populariteit van het merk *de Fortuyn*.

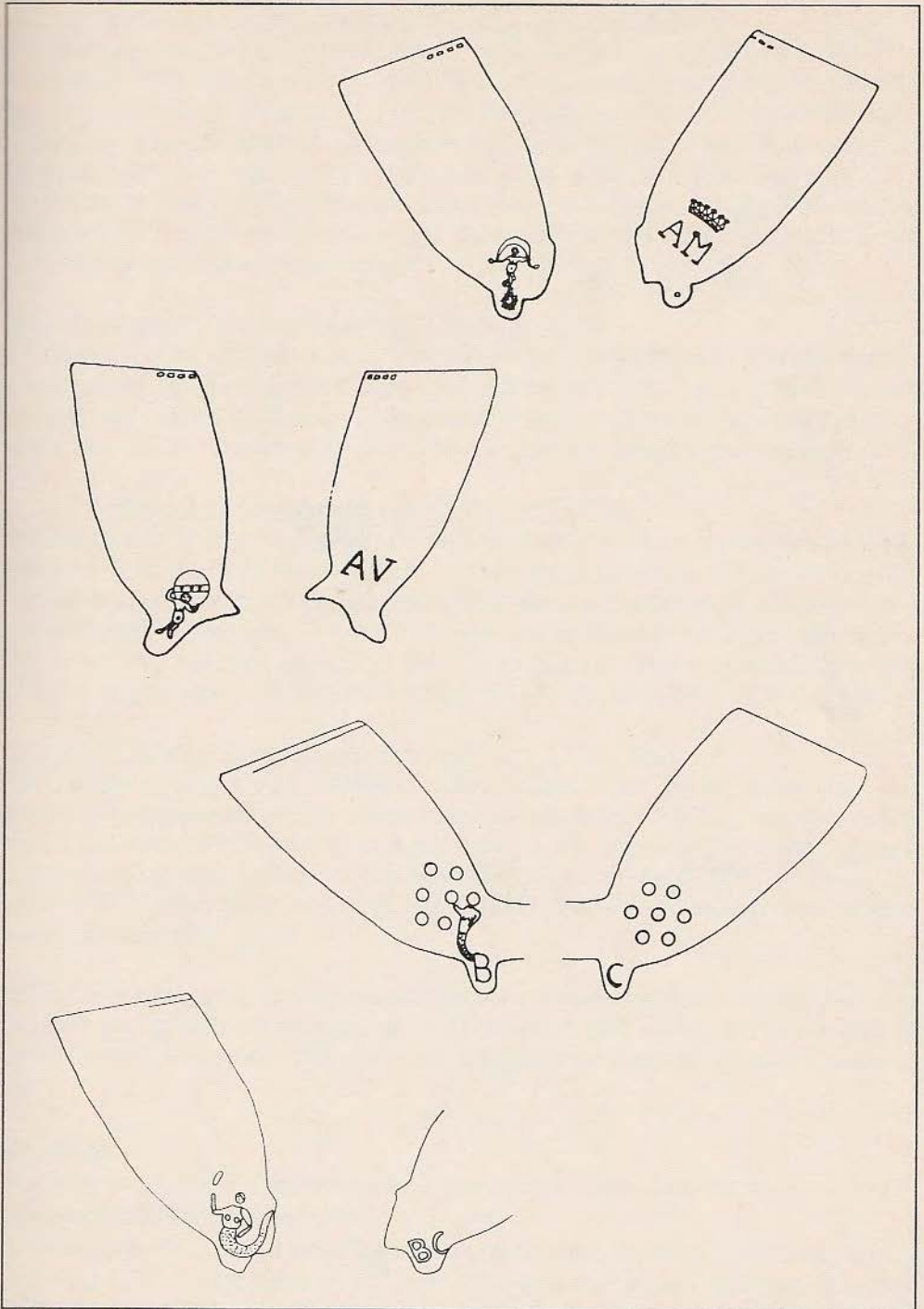
Afb. 2 Atlas in combinatie met AV (1730-1746)

Bij dit merk staat *Atlas* aan de linkerzijde afgebeeld en de letters *AV* aan de rechterzijde. Als maker van dit product komt de Gouwenaar Arie de Visser in aanmerking. Volgens de gildelijsten die zijn gepubliceerd door Laansma (1) heeft deze pijpenmaker beide merken in de periode 1730-1746 in zijn bezit.

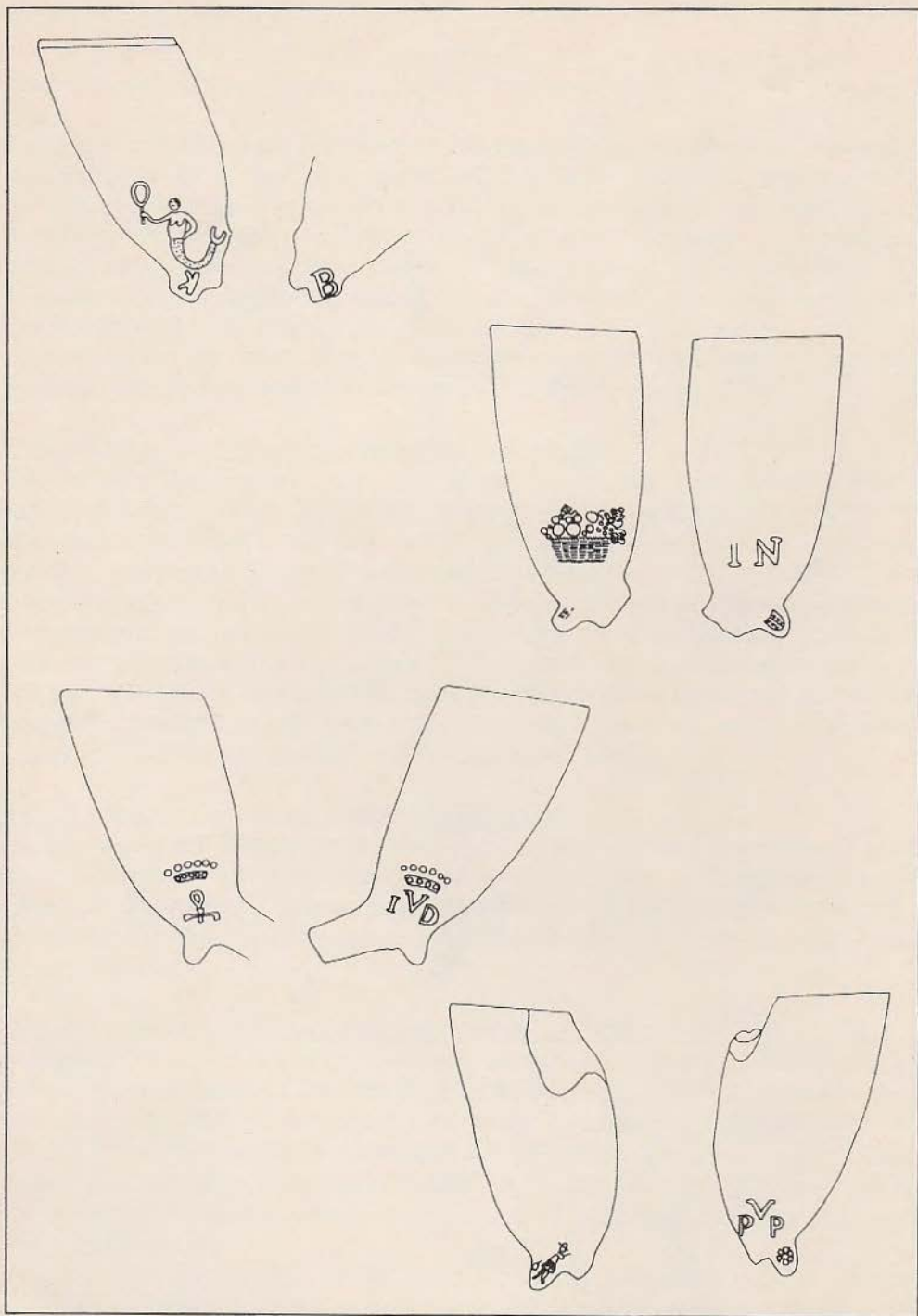
Afb. 3,4 en 5 Meermin in combinatie met BC of BK (ca. 1759-1779)

Inmiddels zijn een viertal varianten van een meermin in combinatie met de letters *BC* of *BK* bekend (zie ook PKN XX,80 pag.983, afb. 4). Ze zijn alle zeer waarschijnlijk door de Goudse pijpenmaker Boudewijn Claris gemaakt, die op 3 juli 1747 in Gouda zijn meesterproef uitvoerde. Allereerst begon hij zijn pijpen te merken met het merk *de eierkorf* (1). Na 1759 wijzigt hij zijn merk in de meermin en blijft dit merk tot 26 januari 1779 voeren, de dag dat hij uit het gilde stapt (1).

Doordat de merken *BC* en *BK* in de periode 1759-1779 niet in Gouda gevoerd werden, was Boudewijn Claris vrij om deze lettercombinaties als dubbelmerk te voeren.

Afb. 1, 2, 3 en 4 van Goudse dubbelmerken

Afb. 5, 6, 7 en 8 van Goudse dubbelmerken

Afb. 6 Fruitben in combinatie met IN (ca. 1759-ca. 1782)

De Gouwenaar Jan Nieuwveld doet op 20 augustus 1725 zijn gildeprouf en zet hierbij het merk de fruitben. Dit merk zal hij vervolgens op zijn producten tot ca. 1782 blijven zetten (1). Nadat de pijpenmaker Jacob Nobel rond 1759 was gestopt met het zetten van het merk IN, kreeg Jan Nieuwveld de mogelijkheid om zijn producten eventueel van een dubbelmerk, dat bestond uit zijn initialen, te voorzien. Een en ander resulteerde in het product van afb. 6, waar zowel het merk de fruitben als de initialen IN van Jan Nieuwveld staan afgedrukt.

Afb. 7 Kraantje in combinatie met IVD (1746-1768)

Het merk het kraantje in combinatie met het lettermerk IVD is reeds eerder behandeld (3) en kan worden toegeschreven aan de Goudse pijpenmaker Jan van Dus. Deze pijpenmaker maakte gebruik van het feit, dat het merk IVD in de periode 1746-1768 niet geregistreerd was in Gouda.

Waterput in combinatie met PVP (1730-<1759)

Een kleipijp met aan de linkerzijde een waterput en aan de rechterzijde de lettercombinatie PVP werd reeds in 1979 in dit blad beschreven (2). De maker van deze pijp is zeer waarschijnlijk Pieter van Putten uit Gouda. Deze pijpenmaker deed op 14 april 1705 zijn meesterprouf en had vervolgens het merk PVP tot aan zijn dood (<1759) in gebruik. Het moge duidelijk zijn, dat de afgebeelde waterput de naam van Van der Putten symboliseert.

Afb. 8 Landman in combinatie met PVP (ca. 1720-1746)

Een ander product van Pieter van der Putten heeft op de linkerzijde een landman afgebeeld en op de rechterzijde de letters PVP. In het gildeboek van 1730, dat tot het jaar 1746 is gebruikt, heeft deze pijpenmaker volgens het overzicht van Laansma de merken landman en PVP in gebruik. Dit exemplaar geeft aan, dat Van der Putten beide merken op een kleipijp heeft afgebeeld.

Uit dit overzicht blijkt, dat in Gouda dubbelmerken rondom het midden van de 18e eeuw werden toegepast. Dit overzicht, dat verre van compleet is, bevat alleen kleipijpen, waarvan de pijpenmakers op dit moment bekend zijn.

Literatuur

- 1 Laansma, S., 1977. Pijpmakers en pijpmerken, 1724-1865. Arnhem.
- 2 Vraagbaak-advertenties. PKN, II, 7, pag. 3.
- 3 Smiesing, P.K., 1987. Een dubbelmerk uit Gouda. In: PKN, X, 38, pag. 46-47.
- 4 Smiesing, P., 1998. Merken op korte 18e-eeuwse pijpen met een roosmotief. In: PKN, XX, 80, pag. 982-986.
- 5 Meulen, J. van der, 1994. De gecroonde roos. Leiden.